

ISSN 1999-4214 (print)
ISSN 2957-5095 (online)

ЕУРАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN HUMANITIES
INSTITUTE

№ 1/2023

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2023

Бас редакторы **Дауренбекова Л.Н.**
А.Қ. Құсайынова атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты, Астана, Қазақстан
Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
А.Қ. Құсайынова атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті,
философия докторы (PhD) Астана, Қазақстан

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша.
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабек Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрысжан Л.Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмабаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «А.Қ.Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 15.03.2023ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі. БТ.

Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Татсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института имени А.К. Кусаинова,
Астана, Казахстан

Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени А.К. Кусаинова, Астана,
Казахстан

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша.
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабек Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курсыжан Л.А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.

Собственник: «Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова».

Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022

*Подписано в печать 15.03.2023 ж. Формат 60*84 1\8. Бум. Типогр.*

Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89

Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

© Евразийский гуманитарный институт имени А.К. Кусаинова
Chief Editor **Daurenbekova L.N.**

Candidate of Philological Science, Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute
Institute, Astana, Kazakhstan

Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**
Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute, Astana,
Kazakhstan

Editorial Board

Aimuhambet Zh.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Aktayeva K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
Absadyk A.A.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Bredikhin S.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
Гайнуллина Ф.А.	Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
Yermekova T.N.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University. Almaty, Kazakhstan
Yesirkepova K.K.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
Zhusipov N.K.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
Kurbanova M.M.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
Kamzabek D.	Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
Kuryszhhan L.A.	Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
Oner M.	Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
Pimenova M.V.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
Seifullina F.S.	Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF

Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect Zhumabayev
Tel/Fax: (7172) 561 933: E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute. Series -PHILOLOGY

Owner: «A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to register No. KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 15.03.2023 Format 60 * 84 1 \ 8. Paper. Printing house

Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

© A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ-CONTENTS

ТІЛ БІЛІМІ – ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

АҒАБЕКОВА Ж.А. ЖАЛМАХАНОВ Ш.Ш.	Аз-Замахшаридің «Муқаддимат ал-адаб» сөздігіндегі сөз тіркестерінің қазақ тіліндегі қолданысы.....	7
БАЙТИЛЕУОВА Ғ.А. ЕШИМОВ М.П. ДҮЙСЕНБАЕВА Р.И.	Фрейм арқылы сөздік қорды арттыру.....	21
ЕСІМСЕЙТОВ Б.Р.	Сыбайлас жемқорлық термині негізінде жасалған сөздерді аудару мәселелері.....	35
ЖАҚЫПОВ Ж.А., АМАҢДЫКОВ О.М.	Сөйлем құрамындағы ыңғайластырушы элементтер.....	46
ЗНАМБУЛОВА К.К. NOVRUZOVA N.	Information technology and the status of the development electronic dictionaries in turkish lexicography.....	57
КУРМАНБЕКОВА З.Р. САРЕКЕНОВА Қ.Қ.	Желі қолданушысының коммуникативтік типтері.....	71
МУНАТАИ К. DOSSYMBEKOVA R.O.	The social significance of internet vocabulary in chinese language.....	87
НҮРДӘУЛЕТОВА Б.И.	Серікбол Қондыбай зерттеулеріндегі «Қырымның қырық батыры» жырлар циклі.....	102
РАЙНБЕКОВА Г.С.	Фразеологизмдердің контексте көріну ерекшеліктері.....	113
РЫСБЕРГЕН Қ.Қ., УӘЛИ Н.М.	Халықтық топонимдердегі ақ және қара түстердің мәдени тілдік семантикасы.....	128
САҒЫНДЫҚҰЛЫ Б.	Ғалым Қ.Мамаділ көзқарасындағы тілдік бірліктің ойға қатысты мәндену сипаты.....	143

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

АЙМҰХАМБЕТ Ж.Ә.	Абайдың «Масғұт» поэмасындағы мотивтердің мифтік негізі және поэтикалық мәні.....	154
АЛИМБАЕВ А.Е.	Қожа Ахмет Ясауи хикметтеріндегі ғұмыр философиясы.....	167
АКТАНОВА Ш. АКТАНОВА А. АМАНГАЗЫКҰЗЫ М.	Gender issues in the transmission of the artistic image of women in the works of M. Auezov and E. Hemingway.....	179

ЖҰМАҒҰЛ С.Б.		
ШАЛҒЫНБЕКОВА А.Б.	Әлихан Бөкейхан еңбектеріндегі мақал-мәтелдер: этно-	
ЖҰМАҒҰЛ А.Б.	социофольклортану аспектісіндегі талдау.....	191
КАЛИЖАРОВА Ж.Т.		
МАДИБАЕВА К.К.	Эпистолярная проза как литературный феномен.....	202
КӘПҰЛЫ Д.	Ақыт Үлімжілұлы шығармашылығы және әдеби-	
САҒЫНАДИН Г.	фольклорлық интеграция.....	214
КОКБАС Ж.,	Зейнолла Сәнік шығармашылығындағы «Тұғырыл хан»	
КУРМАМБАЕВА К.С.	бейнесі.....	226
НУРГАЛИ К.Р.	Детская повесть Б. Сокпакбаева «Меня зовут Кожа»: от	
НУРМАНОВА Ж.К.	книги – до ремейка.....	236
СЕКЕЙ Ж.	«Аласты ойлап шыққан жас...» (Д.Әшімханұлының	
	«Жынды жел» әңгімесі негізінде).....	250
ТАГУДРЕТОВА Б.Б.	Жазушы Мархабат Байғұттың юморлық шеберлігі.....	261
ТҰРЫСБЕК Р.С.		
БАТАН С.	Жазушы еңбегі: жаңашыл бағыт пен көркемдік өріс.....	274

ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE

КУДАЙБЕРГЕНОВА К.Т.	Сыр сұлейлері шығармаларын оқытудың әдістемелік	
	ерекшеліктері.....	297

ҒАЛЫМ. ТҰЛҒА. ҚАЙРАТКЕР

ДӘУРЕНБЕКОВА Л.Н.	Қ.Ахметовтың ғылыми-педагогикалық қызметі.....	312
-------------------	--	-----

XҒТАР 16.21.65

DOI <https://doi.org/10.55808/1999-4214.2023-1.13>

А.Е. АЛИМБАЕВ

А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты, Астана, Қазақстан

*ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ ХИКМЕТТЕРІНДЕГІ ҒҰМЫР ФИЛОСОФИЯСЫ

Аңдатпа. Мақалада Қожа Ахмет Ясауи хикметтеріндегі өмір туралы пайым, оның философиялық-танымдық түсініктемелері қарастырылған.

Ислам діні ішінде тылсымдығымен ерекшеленетін құпиясы мол және ғажайыпқа толы бағыт – сопылық. Сопылық танымдағы өмір жайлы айтылған ой-пікірлер мен жазылған зерттеу жұмыстары қаншалықты көп болғанымен, тілдік, әдеби, философиялық, психологиялық, педагогикалық тұрғыдан зерттеуді әлі де қажет ететін қыр-сырлары толып жатыр. Қалыптасқан көзқарастардың өзінде қарама-қайшы пікірлер мен сыни көзқарастарды да кездестіруге болады.

«Диуани Хикметте» негізінен төрт нәрсеге аса көңіл бөлінеді. Олар: шарифат, тарихат, хақихат, мағрифат. «Шарифат» – ислам дінінің заңдары мен әдет-ғұрыптарының жинағы, «тарихат» – сопылықтың идеясы, сопылық мүддесіне жеткізген жол, «мағрифат» – дін жолын танып, оқып-білу, «хақихат» – құдаймен бірігу оған жақындау. Ахмет Ясауидің пәлсапалық пайымы бойынша, «шарифатсыз», «тарихатсыз», «мағрифатсыз» «хақиқатқа» жету мүмкін емес. Жұмыр басты пенде үшін бұл дүние – жалған дүние, өткінші, бұл өмірде біз қонақпыз, бәріміз уақытша жүрген адамдармыз деп түсіну мұсылмандар үшін қалыпты. Дүние есігін ашқан адам баласы бұл өмірден о дүниеге аттанғанда, қонаққа барғанда қандай дайындықпен барған болса, дәл сондай дайындықты бақи әлем де пендеден күтеді яғни, рухани дайындықпен барған абзал. Рухани дайындық дегеніміз – адамның ішкі жан дүниесінің баюы. Ясауи хикметтерінде өмір философиясы осы заңдылыққа жүгінуі керектігі жыр тілінде баян етіледі.

Түйін сөздер: ғұмыр, философия, адамгершілік, иман, сопылық, ақиқат жолы.

Кіріспе. Өмір философиясы қазақ ұлты болмысында да үлкен мәнге ие ұғымдардың бірі. Өмір-өлім тақырыбын фольклорлық туындыларыдан, әр кезең әдебиетінен кездестіруге болады. Ұлттық ауызша және жазба

* Мақала ҚР ҒЖБМ Ғылым комитеті қаржыландыратын №AP14870245 «Ахмет Ясауидың «Диуани хикметіндегі» тілдік-мәдени кодтар» ғылыми жобасы аясында жазылды.

әдебиетімізде де бұл тақырып кең көлемде қамтылып, әдебиеттану ғылымында жан-жақты зерттелген. Жаратылыстың бұлжымас заңы – өмір-өлім мәселесі әрдайым өзекті болып қала бермек. Қарастырылып отырған мәселе тылсым сырға толы, шешуі жоқ жұмбақ секілді, не шегі жоқ әңгіме секілді қай дәуірде болмасын қарастырыла береді.

Профессор Ж.Ә. Аймұхамбет «Мифологияда өмірді күн мен түннің, жарық пен түнектің, ақ пен қараның, жаз бен қыстың бірлігі әрі күресі деп түсіндіреді. Қазақ ертегісіндегі Жақсылық пен Жамандық, мысыр мифологиясындағы Гор мен Сет, үнділердің Хари-Харасы (Вишну мен Шива) – осындай қайшылық бірлігінің символы. Ақ пен қараның қайшылықты одағынан тіршілік жаратылады. Егер қарама-қайшылықты тоқтатып тастаса, даму болмас еді» [1,13] - дейді. Байқағанымыздай қарама-қайшылық арқылы өмір қозғалысы үздіксіз жүріп отырады. Дүниедегі тіршілік атауларынан бастап, құбылыстардың барлығында оппозициялық сипат бар. Және де мұндай құбылыстар мен алмасулардың үздіксіз, тұрақты түрде қайталанып отыруы, өмір мен өлімнің, жан мен тәннің бинарлық-оппозициялық жұп құрауы көне замандардан күні бүгінге дейін көркем туындының негізгі арқауына айналып, жазылып келе жатыр.

Адамның өмірі, тіршілік құпиясы мен өлім сыры – мәңгілік өзектілігін жоймайтын тақырып. Себебі, бұл – адамзаттың ақыл-ой тарихында тым әріден, тіпті адамның өзімен бірге жасасып келе жатқан, талай дарындар мен даналарды толғантқан тақырып. Олардың бәрі де жалпы бір арнада ой толғай отырып, әрқайсысы өзінің өмір тәжірибесіне, одан түйген тұжырымына қарай бұл тақырыпқа өзінше үлес қосып, жырлап отырған.

Адамды қызықтырған «қызыл түлкі» дүние сыры, мәңгілік құпия болып, адамзатты ойландырып, ақындарды толғандырып, талай суреткердің туындыларына арқау болып келе жатқан, қай кезеңнің әдебиетінде болсын мәнін жоймаған адам ғұмыры туралы философиялық сарын Қожа Ахмет Яссауи шығармаларында ерекше орынға, айрықша сипатқа, терең мәнге ие.

Әдістеме және зерттеу әдістері. Қожа Ахмет Яссауи хикметтеріндегі ғұмыр философиясының берілуін нысанаға алып, зерттеу мәселесі бойынша талдау, жинақтау, жүйелеу әдіс-тәсілдері қолданылды.

Талқылау мен бақылау. Қазақстанның түркілік дәуіріндегі шекарасына исламның рухани бағдар ретінде келуі үлкен оқиға болғаны білгілі. Қожа Ахмет Яссауи сияқты түркілік әлемге аса зор ықпал еткен сопылық сипаттағы ислам өкілінің дүниетанымдық айшықтары өзінше бір философиялық, әдебиеттік, мәдениеттік құндылығы бар жүйе болып табылады. Кейінгі тарихи кезеңдерде қазақ жерінде осы ойшылдың арқасында сопылық философия дәстүрі қалыптасты.

Қожа Ахмет Ясауи – руханиятымыздағы ерекше тұлға, діни ұстаз. Данышпан ойшыл артына мәні өшпестей аса елеулі мұра қалдырды. «Диуани

хикмет» атты екі әлемнің мән-жайын сипаттайтын туындысы адамгершілік, имандылық, әділдік, инабаттылық тәрізді күрделі мәселелерге арналған. «Бұл дүниедегі адамдар арасындағы әр алуан қарым-қатынас: мансап пен байлық, билік, кедейлік пен қанағатшылдық, нәпсі мен тәубашылдық, хаққа сиыну секілді түйінді жайттар дін талабы тұрғысынан сарапталады. Бұл дүниенің баянсыздығы мен о дүниенің бақилығын салыстыра отырып, қанағат, адамгершілік, мейірім-шапағат, адалдық, ізеттілік жайында сөз қозғайды» [2, 7].

Миғражда Алла адалдық ниетін берді,
Расул сүйді міскін, жетімдерді.
Қайтып кеп, ғаріптікке бекінген-ді,
Ісіне ізгіліктің түстім міне.
Байғұсқа, үмбет болсаң, сыйынды арна,
Айтылар аят, хадис жиын қылма.
Шүкір де Алла ризық бұйырғанға,
Шарабын қанағаттың іштім міне... [3, 36].

Автордың қоғамдағы мәселелердің барлығына моральдық бағалаулар бере алуында, мейірімділікке, әділеттілікке, қайырымдылыққа шақыруында болып отыр. Ойшыл адамдардың әлеуметтік ортадағы іс-қимылдарының белгілі бір тәртіпке сәйкес келуге тиістілігін айтады. Міне, осындай дүниетанымдық негіздердің, бағдарлардың белсенді құрылымы, терең мазмұны қоғамда қалыптасқан жағдайда ғана ол өзінің игілікті әсерін әрбір азаматқа тигізетіндігін ғұлама өзінің тарихи шығармасында оқырманға барынша түсінікті етіп жеткізуге тырысады. Далалық менталитетті ұғынудың қандай түрі қолайлы болатынына тоқталатын болсақ, онда, әрине, екі басымдылық танытатын үрдісті атап көрсетуге болады. Алдымен, шағарманың мәтіні өлең сөзбен жеткізіліп, поэтикалық қабылдаудың, қарым-қатынастың күші, сиқыры барынша қолданылуы тиіс. Екіншіден, кез келген мәтіннің өзегін рухани адамгершілік мәселелерді дәріптейтін этикалық категориялар құрауы тиіс. Міне, осы екі талаптың екеуіне де Қожа Ахмет Яссауидың тарихи мұрасы толық жауап береді [3, 10]. Сондықтан шығарма осылай тарих сынағынан өткендіктен, адами күрделі мәселелердің көбінесе оңды жауап бергендіктен ғана қазіргі кезеңнің құндылықтар жүйесінен лайықты орын алып отыр.

Дүниенің бар қызығын тәрк ету де пенделікті жеңу деп түсінуімізге болады. Автор өз хикметтерінде оқырманға қылуатке түсудің себебін, мәнін ашық, айқын, ұғынықты жеткізеді. Айталық,

Ей, достар, құлақ салың гәпке ішқапа,
Сондықтан алыпс үште кірдім жерге.
Миғражда рухым көрді хақ Мұстафа,
Сондықтан алпыс үште кірдім жерге.
Сұрады жебірейілден хақ раул:
«Тәңіри бұл неткен рух тәні ғасыл?!

Көзі жас, халыққа бас, жаны да асыл», -
Сандықтан алпыс үште кірдім жерге.
Жебірейіл: «Үмбет ісі бір сізге хақ,
Көкке ұшып, періштеден алар сабақ.
Сыйлайды жылағанға жеті табақ», -
Сондықтан алпыс үште кірдім жерге... [2, 40].

Жаратушыға шамасы келгенше мадақ айтатын пенде, жақсылықтан кеңде қалмайсын дегенді меңзеп, туындының кіріспесін осылай бастайды. Бұл да бір Жаратушыға құрмет көрсете алған адам баласы адамзатты құрметтеуді үйренетіні шындық. Жаратушыны сүйіп, адамзатты құрметтеуді адам баласы дүние есігін ашқан күннен бастап үйрену қажет.

Иә, Алла, құдыретіңе сыр ағыттым,
Сыйынып, патша құдай, келдім саған.
Тәубә қып, күмән үшЗн құрағыттым,
Сыйынып, патша құдай келдім саған... [2, 50].
А, құлдық, құлқу Алла, сұбхан ием,
Бір құдай, бар құдай-ау, көрінсейші.
Қай күні қасіретіңді жұтпадым мен,
Бір құдай, бар құдай-ау, көрінсейші... [2, 52].

Түсінік-пайым, тұжырым түр-түсін өзгертіп, басқа кейіпке ауысып отырады. Бірақ, өзгермейтін өзек, діңгек, негіз болады. Сол діңгектің айналасында топтасып, ауысып отырады. Бұған дәлел төрт мезгілдің, он екі айдың, бір апта мен жиырма төрт сағаттың ауысып қайта келуі. Ауысып қайта келгенімен бір-біріне ұқсамайтын қаншама көктем, қаншама жаз өтті. Осы тұжырым тұрғысынан келетін болсақ Қожа Ахмет Яссауидің хикметтеріндегі фәни мен бақидың мәнін түсінуіміз арқылы жалған дүниенің рахаты мен бейнетін ауысып тұруы заңдылық екеніне көзіміз жетеді.

«Иасауи мұрасын уақыт өткен сайын заман талабына сай зерттеп-зерделеудің қажеттілігі туа берері анық. Себебі ақын басқа сопы-шайырлар секілді ғазал жазбастан, хикмет жазды. Түрік ғалымы Ибраһим Калынның: «Хикмет –ақыл, туралық және мейірім. Хикмет – сеніміміз бен амалдарымыздың метафизик және рухани өлшемі», - деп жазғанындай, аят пен хадистен кейінгі орын алатын хикметті ақылмен түсініп, бойға сіңіру қажет. Сондай даналық сөздер жиынтығынан тұратын «Диуани хикметте» иләһи махаббат пен ғашықтық, мағрифат пен ғаріптік бақыты, фәниден бақиға жету жолдары егжей-тегжейлі түсіндіріліп жазылған [4, 38].

Өмір мен өлім арасындағы жөн-жоралғыларды, әдет-ғұрып, салт-дәстүрлерді қазақ халқы ерекше қастерлеген. Тал бесіктен, жер бесікке дейінгі уақытта қалай өмір сүру керектігі жөнінде Қожа Ахмет Яссауидің хикметтерінен көреміз.

Күмәнсіз ғой бұл дүниеден барша жанның өтері,

Мал-мүлкіңе мәз болмғын, бәрі қолдан кетеді.
Ата-анаң, бауырлар қайда кетті ойланшы,
Төрт аяқты ағаш ат саған да бір күн жетеді.

«Дүние-дүние» дей берме, бір Алла болсын айтарың,
Кісі ақысын жей көрме ысрат көпір бар, байқағын.
Ешкім де саған жолдас боп бірге еріп кетпейді,
Бірге туған бауырың мен аялап сүйген жан-жарың.
Құл Қожа Ахмет, тағат қыл, білеймін ғұмырың неше жыл,
Не де болса Жазмыштың көрерсің басқа салғанын [5, 102].

Бұл шумақтарда автор пендені тәубеге, шүкірлікке шақырады. Жаратушының пендесіне бұйыртқан қысқа өмірде тіршілік ету үшін берген нығметтеріне шүкір ету керек деген ойды насихаттау арқылы оқырманды адамгершілікке, ізгілікке үндейді.

Ақиқатты тануда, оны түсінуде, оны түсіндіруде батыс және шығыс өркениетінде айырмашылықтар болғанымен негізгі мақсаты, адамдарды ізгілікке, адамгершілікке, имандылыққа шақыру. Құдайды тануда көзқарас қайшылықтары жиі ұшырасады. «Дін дегеніміз – адамның өзеннен өзін бөліп алу; ол Құдайды өзіне антитеза ретінде қарсы қояды. Құдай – адам емес, ал адам – Құдай емес. Құдай – шексіз, адамның өмірі шектеулі; Құдай – кемел, адам мінсіз емес; Құдай – мәңгі, адам – жалған дүниенің болмысы; Құдай – шексіз құдыретті, адам – әлсіз; Құдай- киелі, адам – күнәһар. Құдай мен адам бір-біріне қарама-қайшы: Құдай абсолют позитивті, барлық ақиқаттарды қамтушы; адам абсолют негативті, барлық теріс нәрселерді танушы» [6, 368].

Қожа Ахмет Ясауи хикметтерінде әр келген жасына сипаттама беріп, шексіз, кемел, мәңгі, құдыретті Құдайды танудағы өзінің пайымын адамзатқа түсіндіреді.

Қай мұсыламан хикмет естіп жыламасты,
Жараңдардың айтқан сөзін тыңдамасты,
Аят-хадис мағынасын ұға алмасты,
Ғаршы үстінде осыны көрдім мен де.

Көріп мұны Құдыретпен тілдестім де,
Жүз мың түрлі періштемен жүздестім де.
Жәрдем етпес бір Алладан өзге ешкім де,
Жаным пида жаратқан ием дермін мен де [5, 31].

1 жас	Аруақ аян берді
2 жас	Пайғамбарлар келіп көрді
3 жас	Қырық шілтен үйге келді

4 жас	Нақ Мұстафа құрма берді Қызыр бабам қасыма ерді
5 жас	Белім буып қылдым тағат, Ораза тұттым жібермей ешбір ағат
6 жас	Халайықтан алыстадым Көөке шығып періштедеен дәріс алдым
7 жас	Арыстан бабам іздеп тапты Бойдағы бар кемтігімді бүгіп жапты
8 жас	Хикмет айт деп басыма нұр шашылды
9 жас	Тұрыпшын тура жолда, Тәбәрік деп көтерді ел қолдан қолға.
10 жас	Қожалыққа мойын бұрмай толғанасың
11 жас	Нұр дария толып-тасты, Алла дедім, жын-шайтан тура қашты.
12 жас	Әулиелік, пендешілік, аулақтап белден асты.
13 жас	Сұм нәпсіні қолға алдым,
14 жас	Топырақ сипат бір пенде болдым мен де
15 жас	Хор жігіті қарсы келді, Басын иіп, қол қусырып, сәлем берді.
16 жас	Барша аруақ қоршап алды Шын мүбәрак жаның деді, бағым жаңды.
17 жас	Түркістанға келдім мен де.
18 жас	Шілтендермен шәрбат іштім Зікір салып, төсті ұрып, күйіп-пітім.
19 жас	Жетпіс махам игерілді, Зікір айтып оң бойым өзгеше күйге кірді.
20 жас	Өттім сыннан
21 жас	Күнәң әбден көбейіпті күннен күнге
22 жас	Жалғаншы кім, шын ғашық кім білмеппін расында мен,
23 жас	Жалған сөйлеп, бар тағатым зая өтті
24 жас	Тұрмын-ау хаһтан жырақ, Ақыретте күтіп тұр қандай сынақ
25 жас	Сұбхан ием, зікір айттыр жәрдем сұрап
26 жас	Тәубе емес сауда қылдам
27 жас	Мен пірім таптым Не көрсем де іште бәрін бүгіп жаптым,
28 жас	Әбден болдым ғашық
29 жас	Бірі кем отыз жасқа толдым кәзір Шын ғашықтық жолы ұзақ маған әзір
30 жас	Отын қылып жақты мені

	Бар әулие жанған отқа атты мені
31 жас	Шәрбат берді Хызыр бабам, Өзәзілден пәк тазарды бүкіл ағзам.
32 жас	«Бәндам болдың, - деді, - енді қылма арман
33 жас	Сақилықпен шәрбат құйдым, Өзім де еркін бал шәрбаттан ішіп тұрдым,
34 жас	Сұбхан Алла хикмет айт деп әмір берді
35 жас	Мешіт ашып уағыз айттым
36 жас	Кемелдендім,
37 жас	Ынсап қып ұялмадым Сәһар тұрып зар-зар жылап, һаққа тағат қыла алмадым
38 жас	Өмірім өтті Ойсыз, мұңсыз өмірім зая кетті.
39 жас	Қайғы қамап, Уа дариға, өмірім өтті, қайда тағат?!
40 жас	Нәпсінді жең, Тағат етсең, ақыретте қолдайды Ием.
41 жас	Ықылас еттім жол тапқалы, Жарандардан сыр тартқалы, ой баққалы,
42 жас	Шәкірт болып жолға түстім Бар ықыласым бір Алла құстай ұштім
43 жас	Һақты іздеп жылап тұрдым, Көз жасымды тынбай ағар бұлақ қылдым.
44 жас	Махаббатты базарладым, Жылап жүрдім зар еңіреп, таба алмадым,
45 жас	Сенен медет тілеп келдім
46 жас	Көңілім хошы шалқып-тасты,
47 жас	Жеті жақтан хабар келді
48 жас	Әзиз жаннан безер болдым Күнә дерті мендетті, өлер болды
49 жас	Ышқы отына күйіп-жаңдым,
50 жас	Ермін дедім, миғылым кір,
51 жас	Шөлді кезіп, дәрілік жинадым шөп,
52 жас	Ой-қырды кезіп кеттім, Үй ғана емес жаннан да безіп кеттім.
53 жас	Есім кіріп бағым жаңды Жолдан тайған азғын едім, түзетіп жолға салды.
54 жас	Қайғы ойлап, талпына тірлік еттім,
55 жас	Есіл-дертім өзің болып жүдей бердім, Күйіп-жанып, Жаратқаннан фәнилікті тілей бердім,

56 жас	Жапа шекті мұңлы басым, Тәуба қылдым, ақты парлап аңырмастан көзден жасым.
57 жас	Өмір шіркін желдей ақты
58 жас	Көп нәрседен бейхабармын
59 жас	Жан ышқыңды айқай салдым, Жан берерде жан-жақынның өзін де еске алмай қалдым
60 жас	Көзім жұмып ашқанша алпыс жаста келіп қалды Осыншама ғұмыр сүріп бір жасқа іс қылсам нетті
61 жас	Алла алдында жүзім қара шермендемін Аяу дастар, күнәм көп қой, қорқам ойлап сергелдеңін
62 жас	Алла өзі дем берді, Барлық білмес-ғафылдығым рахымымен жөнделді Жан-жүрегім, ақыл-ойым: Алла, Алла! – дей берді, Пәруәрдігер, көрер ме екем өзіңнің дүр дидарыңды!
63 жас	«Құлым жерге ен, деген, Жаныңды да, ет-жақынның бәрін түгел бер, - деген, Алланың ақ семсерімен нәпсіңді жой көнбеген!» Пәруәрдігер, көрер ме екем өзіңнің дүр дидарыңды!

№ 1 кесте

Кестеде көріп отырғанымыздай жетістіктер мен жеңілістер, қуаныш пен қайғы алмасып келіп отыратынын байқауға болады. Бұл ақиретке дейін жалғасатын үздікісіз қозғалыс. Жалған өмірде жақсылықтың салтанат қуруына, ізгі амалдардың жиі болуына себепкер Жаратушы екенін түсіну және де Алланы тану, оған сыйыну арқылы пенде бойындағы келеңсіз қылықтарды жеңу. Сопылық ағымын насихаттаушылардың негізгі айтпақ идеясы осында.

Адамзат жаратылғаннан бері ізгілікке, жақсылыққа деген ұмтылыс көне замандардан жібін үзбей келе жатқанын аңыз, ертегі, мифтердің сюжеттерінен білеміз. «Аңыздардағы өмір үшін, махаббат үшін күрес жақсылыққа ұмтылу, әр түрлі әрекеттер арқылы сол дәуірдегі әлеуметтік жағдайды жақсартуға тырысу, сол жолдағы қаһармандардың ерлігі халықтың өмірге құштарлығын, арман-мұраттарының биіктігін танытады» [6, 39]. Әр дәуірдің өз қаһармандары болатынына көнекөз тарих куә. Қай кезде де өз Толағайы, өз Көлтаусары мен Саққұлақтарымен қатар осындай ерекше тұлғаларды жетелейтін Ер Төстігі болады. Ерекше жаратылған адамдар қоғамды өрге жетелейді, дамытады, жетілдіреді. Жан мен тән бір бірінен ажырғанда осындай ізгілікті амалдар жанның тынышталуына жетелейтіні анық. Ортағасырлық шығыс философы Ибн Сина жан мен тән бірлігі төңірегінде «О дүниеде өмір сүру бар ма? Дененің шіруі жанның шіруіне алып келмейді. Тек ақыл ғана емес, жан да жалпы алғанда ажалсыз болады. Жан өзінің кейбір қабілеттерін қолдануды денеден ажыраған сәтте тоқтатқанымен, жекелік қасиетті сақтап, басқа денеге көшіп

кетпейді. Өлмейтін мәңгілік жандар өлімнен кейін әртүрлі ізгіліктің сатыларына кенеледі. Осы дүниеде мүмкін деген кемел ақылға қол жеткізгендердің жаны аспан жаратылыстарының әлеміне енеді және сөзсіз бақытқа бөленеді» [8, 288].

Жалпы адамзатқа тән оның ішінде түркі халықтарында кеңінен насихатталған ортақ сюжеттердің бірі – «халыққа құтты қоныс, жерұйық, бақытты өмір іздеу сарыны» [9, 6]. Бұл сюжеттердің астарында да жанның мәңгілігі туралы идеяны асқатату болса керек.

Бұл идея зерттеуіміздің өзегі болып отырған Қожа Ахмет Ясауи хикметтерінде кеңінен жырланады.

Нәтижелер. Ясауи «Диуани хикмет» дастанында өмірдің мәні мен мағынасын сопылық көзқарас тұрғысынан түсіндіреді. «Қожа Ахмет Ясауи өз хикметтерінде сопылық дін ілімі туралы өте көп әрі шын беріле айтады, ол бұл шын мәніндегі білім деп айтады, ал сопылықтың барлық ұсақ-түйегін білмейтін адамды ол «надан», «түк білмейтін», «жалған сүйюші», «жалған сопы» деп есептеді», – деп көрсетеді зерттеушілер [10, 163].

Жалпы сопылық ағым табиғатында тазалықты, әділдікті уағыздау. Барға қанағат, жоққа төзімділік мұраттарын насихаттау арқылы ізгілік амалдарды теорияда ғана емес, тәжірибеде қолдануды үйрену. Адам баласы барынша таза, адал болуға тиіс. «Әрбір мұсылман баласы, Мұхаммед пайғамдардың әрбір үмматы діннің тура жолымен жүрсе екен деп, ары мен жаны, тәні, іс-әрекеті таза болса екен деп ойлайды. Дүниеқор болма, опасыз дүние үшін жамандық жасауға барма. Бір-біріңе мейірімді, қайырымды бол! Момынның, жетімнің ақысын жеме, кем-кетік пен кедей-кепшікке жәрдемдесіп жүр. Нәпсіқұмар, тойымсыз болсаң, күнәға да көп батасың. Мұндайда мұсылманшылығың ғана емес, адамшылығың да азып-тозады»[5, 7].

Бақи және фәни өмір жайлы жазбалар өте көп. Өмір жалғасын таба ма, адамдар о дүниеде осы өмірдегі жаман-жақсы істері үшін жауап бере ме деген секілді сауалдарға адамзаттың жауап іздеу үдерісі үздіксіз жүріп келе жатыр. «Құдайдың шектілігін де, шексіздігін де қабылдау қиын дейді. Сол сияқты «Жаратушы өзгере ме, өзгермей ме?» деген сауалдың әр қырына бірдей салмақты дәлел табу әрқашан қызықты болып қала бермек.

Қорытынды. Дүниеде өзгермейтін, бір қалыпта тұратын ешқандай құбылыс жоқ. Адамның тіршілігінде де қиын-қыстау, тіршіліктің шарты-сүйіну, күйіну, жеңілу, жеңу. Кейде өмір жазығын сары далада жүргендей сайрандасың, кейде шатқалдарынан сүрінбей өтуге тура келеді. Сөйтіп, кейде жазылып жадырасаң, кейде жабығып, қамығасың. Өмір күрессіз, тартыссыз, зырғып өтер жылтыр мұз тақта емес деген ой түйеді ақын.

Қазақтың «Қамшының сабындай қысқа ғұмыр» деген сөздің идеясын Қожа Ахмет Ясауи өз туындыларында кеңінен қолданып, келешек ұрпаққа өшпес те, айқын із қалдырған ойшыл.

Әдебиеттер

1. Аймұхамбет Ж.Ә. Өзіңді табу, өзіңді тану – адамдық мұрат // Егемен Қазақстан №40 (30519) 28 ақпан, 2023. – Б. 13.
2. Яссауи Қ. Хикмет жинақ: Даналық сыр. – Алматы: Жалын, 1998. – 656 б.
3. Әл-Фараби. Таңдамалы трактаттары // Құраст.: Ә.Нысанбаев, Ғ.Құрманғалиев, Ж.Сандыбаев. – Алматы: Арыс, 2009. – 656 б.
4. Қыдыр Т.Е. Иасауи мұрасын зерттеудегі кейбір мәселелер // «Керуен» ғылыми журналы №3(72) 2021 38-46 бб. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2021.3-03>
5. Яссауи. Хикметтер. – Алматы: Атамұра – Қазақстан, 1995. – 128 б.
6. Кенни Ә. Батыс философиясының жаңа тарихы, 4-том, Қазіргі заман философиясы. – Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2019. – 420 б.
7. Байтанасова Қ. Қаламгер шығармашылығы және фольклорлық дәстүр: монография. – Нұр-Сұлтан: «Мастер По» ЖШС, 2019. – 112 б.
8. Кенни Ә. Батыс философиясының жаңа тарихы, 2-том, Орта ғасыр философиясы. – Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2018. – 400 б.
9. Alimbayev, A.E., Daurenbekova, L.N., Kemenger, K.R., Imanberdiyeva, S.K., Bashirov, N.K. The Idea of Eternal Country in the First Epic Poems of the Turkic People // *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities* [this link is disabled](https://doi.org/10.21659/rupkatha.v12n4.29), 2020, 12(4), pp. 1–11 DOI: <https://dx.doi.org/10.21659/rupkatha.v12n4.29>
10. Байтенова Н.Ж., Дүйсенбаева А.Қ. Исламдағы сопылық бағыт және оның Қазақстанда таралуы // ҚазҰУ хабаршысы. Философия сериясы. Мәдениеттану сериясы. Саясаттану сериясы. – №1 (38). – 2012. – Б. 161-165.

А.Е.АЛИМБАЕВ

Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова, Астана, Казахстан

ФИЛОСОФИЯ ЖИЗНИ В ХИКМЕТАХ ХОДЖИ АХМЕДА ЯСАВИ

В статье рассматриваются вопросы жизни в хикметах Ходжи Ахмеда Яссауи. Одним из направлений, которое является своеобразным холмом внутри ислама, наполненным не только сознанием и верой, но и тайной и чудесами, является суфизм. Как бы ни было много размышлений и написанных исследовательских работ о жизни в суфийском познании, оно наполнено тонкостями, требующими изучения в языковом, литературном, философском, психологическом, педагогическом плане. Даже с устоявшимися взглядами можно встретить противоречивые мнения и критические точки зрения.

В «Дивани Хикмет» основное внимание уделяется четырем вещам. Это: шариат, тарихат, хакихат, магрифат. «Шариат» - это сборник законов и обычаев ислама, «тарихат» – идея суфизма, путь к суфийским интересам, «хакихат» – объединение с богом, приближение к нему, «магрифат» – познание и изучение пути религии. По мнению Ахмета Яссауи, без «шариата», без «истории», без «магрифата» не может быть и «хакиката». Это нормально для мусульман

понимать, что в этой жизни мы гости, что мы все временные люди. Человек, открывший дверь в мир, когда он уходил из этой жизни в мир иной, с такой же подготовкой, как и когда шел в гости, от него ожидается такая же подготовка и на том свете, т.е. лучше идти с духовной подготовкой. Духовная подготовка – это обогащение внутренней души человека.

Ключевые слова: жизнь, философия, мораль, нравственность, суфизм, путь истины.

A.E. ALIMBAYEV

A.K. Kussayinov Eurasian humanities institute, Astana, Kazakhstan

THE PHILOSOPHY OF LIFE IN HIKMET BY KHOJA AHMED YASAWI

Annotation. The article deals with the issues of life, life in the Hikmet of Khoja Ahmed Yasawi. One of the directions, which is a kind of hill inside Islam, filled not only with consciousness and faith, but also with mystery and miracle, is Sufism. No matter how many reflections and research papers have been written about life in Sufi knowledge, it is filled with subtleties that require study in linguistic, literary, philosophical, psychological, pedagogical terms. Even with established views, you can meet conflicting opinions and critical points of view.

Divani Hikmet focuses on four things. These are: sharia, tarikhat, hakihat, magrifat. "Sharia" is a collection of laws and customs of Islam, "tarikhat" is the idea of Sufism, the path to Sufi interests, "hakihat" is unification with God, "magrifat" is knowledge and study of the path of religion. According to Ahmet Yasawi, "without Sharia", "without history", "without Magrif" there can be no "hakikat" [1.162]. It is normal for Muslims to understand that in this life we are guests, that we are all temporary people. When the person who opened the doors of the world left this life in o, with the same preparation as when visiting, he expected the same preparation from the Pende in the world, that is, it is better to go with spiritual preparation. Spiritual preparation is the enrichment of the inner soul of a person.

Keywords: life, philosophy, morality, morality, Sufism, the way of truth.

References

1. Aimūhambet J.Ä. Öziñdi tabu, öziñdi tanu – adamdyq mūrat // Egemen Qazaqstan №40 (30519) 28 aqpan, 2023. – B. 13.
2. İassauı Q. Hikmet jinaq: Danalyq syr. – Almaty: Jalyn, 1998. – 656 b.
3. Äl-Farabi. Tañdamaly traktattary // Qūrast.: Ä.Nysanbaev, Ğ.Qūrmanǵaliev, J.Sandybaev. – Almaty: Arys, 2009. – 656 b.
4. Qydyr T.E. İasauı mūrasyn zertteudeǵı keibir mäseleler // «Keruen» ğylymi jurnaly №3(72) 2021 38-46 bb. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2021.3-03>
5. İassauı. Hikmetter. – Almaty: Atamūra – Qazaqstan, 1995. – 128 b.
6. Kenni E. Batys filosofiasynyñ jaña tarihy, 4-tom, Qazırgı zaman filosofiasy. –

Almaty: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2019. – 420 б.

7. Baitanasova Q. Qalamger шығармашылығы және фолклорлық дәстүр: monografia. – Nūr-Sūltan: «Master Po» JSS, 2019. – 112 б.

8. Kenni E. Batys filosofiasynyñ jaña tarihy, 2-tom, Orta ğasyr filosofiasy. – Almaty: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2018. – 400 б.

9. Alimbayev, A.E., Daurenbekova, L.N., Kemenger, K.R., Imanberdiyeva, S.K., Bashirov, N.K. The Idea of Eternal Country in the First Epic Poems of the Turkic People // Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanitiesthis link is disabled, 2020, 12(4), pp. 1–11 DOI: <https://dx.doi.org/10.21659/rupkatha.v12n4.29>

10. Baitenova N.J., Düisenbaeva A.Q. İslamdaғы sopylyq baғыt және onyñ Qazaqstanda taraluy // QazҰU habarşysy. Filosofia seriasy. Mädeniettanu seriasy. Saiasattanu seriasy. – №1 (38). – 2012. – B. 161-165.

Автор туралы мәлімет:

Алимбаев Аслан Есемканович – философия докторы (PhD), А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институтының доценті, Астана, Қазақстан

Алимбаев Аслан Есемканович – доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института имени А.К. Кусаинова, Астана, Казахстан

Alimbayev Aslan Yesemkhanovizh – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor, A.K. Kussayinov Eurasian Humanities Institute, Astana, Kazakhstan.